

“SHARQ MUTAFFAKIRLARI IZIDAN”

“Musiqqa-nodir san'at, ezgulika yetaklovchi kuchdir”

AL-FAROBIY

JDPI Musiqqa madaniyati fakulteti

Vokal ijrochiligi yo'nalishi 2-bosqich talabasi

Ibodullayeva Shaxsanam

Ilmiy rahbar: JDPI Vokal va cholg'u ijrochiligi kafedrası o'qituvchisi **Mingjigit Xolbekov**

Annotatsiya: Őrta asr ijtimoiy hayotida chuqur iz qoldirgan faylasuf mutaffakkir Abu Nasr Al-Farobiy insonlarga hayoti kamolatida beqiyos ta'lim va tarbiya soxasida katta axamiyatga ega. Sharqdan Mashxur Yunon faylasufi Arestotildan keyin ōz bilim maxorati, fikr doirasini kengligi uzoqni kōra bilishi aqilli va donoligi bilan nom chiqargan Al-Farobiyni yirik mutaffakkir "Muallimiy soniy" yani ikkinchi muallim ham deb atashgan.

Kalit so'zlar: kata kitob, musiqqa, qonun, Shosh, Farob, Fog'dod, muallimi soniy, faylasuf, qomusiy olim,

Tōliq ismi Abu Nasr Muxammad Ibn Muhammad Ibn Uzaliq Ibn Tarxon Al-Farobiy bōlgan. U hijriy 260-yil (millodiy 873-yil) da Shashda (hozirgi Toshkentga yaqin joyda Farob O'rtar) qishlođida harbiy hizmatchilar oilasida dunyoga kelgan. "Farob" shahrida boshlanđich ta'limni olgach, Shoshda ya'ni (Toshkentda) keyin Buxoroda va Samarqandda ta'lim olganligi haqida manbaalarda yozib qoldirilgan. Sōngra arab xalifaligida yirik madaniy markazlaridan bōlgan Bođdod shaxrida har tomondan kuchli olimlar yiđilgan sababli bilimni yanada oshirish maqsadida Bođdodga yōl oladi. U yerda Turli fanlarni ōrganadi. Masalan, unga Yunon tilida ustozlari Abu Bashar Matta ya'ni (Matti Ibn Yunus) tibbiyot darsi va mantiq darslarini Yuxanna Ibn Xaylan ta'lim bergan. Farobiy bitta fan bilan chegaralanib qolmasdan matematika, mantiq, tibbiyot, ilmiy mujun, musiqqa tabiat huquq tilshunoslik, poetika bilan shuđilganib turli tillarni ōrganadi. Qoldirilgan manbalarga kōra Farobiy 70 dan ortiq tillarni bilgan. Tatqiqotchilarning 160 dan ortiq ilmiy asarlarni ōrganib chiqqan. Farobiy ta'lim tarbiyaga bađishlangan asarlarda ta'lim va tarbiyalar

muhumlīgi unda nimalarga chuqurroq yondoshish zarurligi tarbiya usullari va uslublari haqida fikr mulohazalar yuritadi. Asarlari "Fozil odamlar shahri" Baxt soadatga erishish toğrisida " Ixlo al-ulum" ilmining kelib chiqishi, Aql ma'nolari toğrisida kabi asarlarida ijtimoiy va tarbiyaviy qarashlar oğ ifodasini topgan. Al-Farobiyning takidlashicha "Ta'lim-degan sōz xalqlar va shaharlar oğrtasida nazariy fazilatlarini birlashtirish, tarbiya esa shu xalqlar oğrtasidagi tuğma fazilatlar va amaliy kasb malakalaridan iborat bōlgan ish va harakat, kasb hunarga bōlgan muhabbatni oshirishdir".

Abu Nasr Al-Farobiy "Musiqā ilmiga ham katta xissa qōshadi. Oğrta asrning yirik musiqashunosi sifatida ham kōp asarlar qoldirgan. U musiqani yirik fan sifatida ochib berdi desak mubolağa bōlmaydi. U nazariy va amaliy asarlarni talqin qilib berardi. Al-Farobiy "Musiqā insoni odob axloqini tarbiyalovchi salomatligini mustahkamlovchi vosita deb bilgan, kuylarni ajoyib tarzida maxorat bilan ijro etardi ayniqsa nay va tanburni juda yaxshi kōrgan va juda chiroyli ijro etgan. Al-Farobiy yana "qonun" asbobini ham ixtiro qilgan. O'sha davrlarda juda mashxur dongi ketgan ud sozini takomillashtirgan. Al-Farobiy oğzining musiqā ilmiga boğishlagan risolalari va asarlarida sharq musiqā nazaryasini asoslab bergan. Asarlariga "Kitob ul-musiqiy al-Kabir" (Musiqāga doir katta kitob) "Kilamufil musiqiy" (musiqā uslublari haqidagi kitob) "Qitabul-musiqiy" (Musiqā kitobi). Muhammad al-Farobiy musiqā nazaryasiga bağishlangan kōplab kitoblari sharqda yozilgan asarlarning eng mukammali sifatida nom qozongan. Boshqa izdoshlari Farobiy ta'limotidan foydalanib ishlarini davom ettirgan.

Biz ota bobolarimiz shunday Buyuk allomalar bōlganidan faxtlanishimiz ularga loyiq avlodlar bōlib yetishmoğimiz lozim. Zero birinchi Prezidentimiz tabiri bilan aytganda: "Farzandlarimiz bizdan kōra kuchli bilimli dona va albatta baxtli bōlishi shart" degan sōzlari biz yoshlarni yanada ilhomlantiradi. Qolaversa uchinchi renesans davrini boshlanishi, Prezidentimizning 2019-yilning mart oyida beshta muhim tashabbus ilgari surilishi, bu biz yoshlarni madaniyat san'at va sportga keng jalb etish kutubxonalikka qiziqtirish, xotin qizlarni qōllab quvvatlash (Gender

tengligi) xisobga olingan. Xozirgi kunda yoshlarni tōgri tarbiya qilish, ularni fanlarga qiziqtirish maqsadida kōplab amaliy ishlar olib borilmiqda. Farobiy ta'limotidan foydalanib koplak amalga ilmiy ishlar amalga oshirilmoqda. Masalan u yaratgan "Qonun" cholg'ulari xozirki kunda ham juda katta axamiyatga ega. Qolaversa musiqiy asarlari xam nafaqat o'rta osiyo balki Yevropada xam olimlar tomonidan xaligacha o'rganib kelinmoqda, ba'zi asarlari bizgacha yetb kelmay qolgan ba'zi asarlari esa tarjima qilinmay qolganligidan ham bilishimiz mumkinki biz bu Qomusiy olimlarimiz ilmiy merosini o'rganib kelajak avlodga yetkazib berishimiz lozim.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Галущенко И.Г. История музыки народов мира. Вып.3. Т., "Музыка". 2008.
2. История зарубежной музыки. Выпуск 1-6, М.-СПб., 1986-2001. И т.-535 б., ИИ т. –277 б., ИИИ т. – 533 б., ИВ т. – 529 б., В т. – 448 б.
3. История русской музыки. Выпуск 1-4, М., 1981-1987. Ит.-623 б., ИИ т.-580 б., ИИИ т.-486 б., ИВт.-525 б.
- 4 Mirziyoyev SH.M.Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. – Т.: "O'zbekiston", NMIU, 2017.-488 b.
- 5 Mirziyoyev SH.M.Erkin va farovon, Demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti lavozimiga kirishish tantanali marosimiga bag'ishlangan Oliy Majlis palatasining qo'shma majlisidagi nutq. – Т.: "O'zbekiston", NMIU, 2017.-32 b.
- 6 Mirziyoyev SH.M.Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini takominlash-yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. O'zbekiston Resoublikasi Konstitusiyasi qabul qilinganining 24 yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimdagi ma'ruza. 2016- yil 7-dekabr. Т.: "O'zbekiston", NMIU, 2017.-32 b.
- 7 Грубер Р. История музыкальной культуры. т. 1-2, М., 1941-1953.-873 б.
- 8 Музыкальная эстетика Западной европейского средневековья и Возрождения. М., 1965.-546 б.
- 9 Музыкальная эстетика Западной Европы XVII-XVIII вв. М., 1971.-534 с.
- 10 Музыкальная эстетика стран Востока. М., 1967.-437 б.
- 11 Музыкальная эстетика Германии XIX в. т. 1-2, М., 1983.-287 б.
9. Теоретические наблюдения над историей музыки. М., 1987.-295 б.
10. Очерки по истории зарубежной музыки. М., 1983.